

ISSN 0773 - 3542

Afgiftekantoor Oostende X

Instituut voor Zeewetenschappelijk onderzoek

Institute for Marine Scientific Research

Princes Elisabethlaan 69

8401 Bredene - Belgium - Tel. 059 / 80 37 15

DE STRANDVLO

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT

Verantw. uitgever:

Guido Rappé
Kapelstraat, 3
B-9890 Ursel

Jaargang 9 (3)

september 1989

Periodiek van "De Strandwerkgroep",
vereniging voor mariene biologie.
Verschijnt driemaandelijks.

september 1989

Voorzitter: André ANNYS, Guido Gezellestraat 8, 8400 Oostende.
Tel. 059/70.61.50

Penningmeester: August GOETHAELS, Lobelialaan 5, 8400 Oostende.
Tel. 059/80.26.45

Redactieraad: Guido RAPPÉ, Kapelstraat 3, 9890 Ursel.
Tel. 091/74.39.68
Emmanuel DUMOULIN, Hendrik Consciencestraat 67,
8390 Knokke-Heist. Tel. 050/51.08.41

Secretaresse: Rika GOETHAELS, Sint Franciscusstraat 55 (bus 10),
8400 Oostende. Tel. 059/70.58.48

Natuurhistorisch Archief: Jean-Paul VANDER PERREN, Hoogstraat 137,
2940 Zemst. Tel. 015/61.07.81

Bestuurslid: Yves VERHAEGHE, Oostendestraat 185, 8100 Torhout.
Tel. 050/21.57.94

Abonnementsprijs: 250 Fr. Te storten op rek. 001-1091291-20,
t.n.v. "De Strandwerkgroep", p/a A. GOETHAELS (zie hoger).
Buitenlandse leden gebruiken postrek. 000-1493424-12.

INHOUD.

WOORD VOORAF, BESTUURSMEEDEDELING.

61

EXCURSIEKALENDER 1990.

62

18468 RAPPÉ, G. Hogere planten langs de zee kant. Verslag van de onconventionele
excursie naar de Oosterschelde op 9 september 1989.

63

18490 VANHALEN, M.-Th. Een ongestreepte Fabulina fabula (GMELIN, 1791) en vele
exemplaren met gedeeltelijk gestreepte rechterklep te Koksijde-Oostdui-
kerke.

67

18492 VAN OUTRYVE, R. & E. DUMOULIN. Bretnagnereis 1-7 april 1989: mollusken-
verslag II.

73

18493 RAPPÉ, G. De Blauwe haai Prionace glauca (LINNAEUS, 1758), een nieuwe vis-
soort in de Belgische wateren.

80

18494 VERHAEGHE, Y. Enkele waarnemingen tijdens een vacantiereis te Quiberon
en Camaret (Bretagne).

83

18497 BOEKBESPREKING.

86

WOORD VOORAF.

Ondanks uitstel toch geen afstel! Dit is inderdaad pas het septembernummer. Desalniettemin hoopt de redactie dat u iets naar uw gading vindt in de eens te meer gevarieerde inhoud: ongestreepte gestreepte schelpen, blauwe (!) haaien, planten van de zee kant en -winterleesvoer bij uitstek- reisverhalen.

U hebt nog een vierde nummer tegood.

BESTUURSMEEDEDELING.

Volgende bestuursleden zijn uittredend en herkiesbaar: André ANNYS, Guido RAPPE en Rika GOETHAELS. Kandidaturen voor een bestuursfunctie dienen schriftelijk overgemaakt te worden aan de voorzitter vóór 31 december 1989. Er wordt op gewezen dat de eventuele kandidaat op de jaarvergadering aanwezig moet zijn.

JAARVERGADERING.

De jaarlijkse algemene ledenvergadering grijpt plaats op 17 februari 1990 in jeugdherberg De Ploate (Langestraat 82, Oostende).

Het programma luidt als volgt:

- 09.30 uur: verwelkoming en koffietafel.
- 10.00 uur: videofilm over de Boulonnais.
- 12.00 uur: middagpauze.
- 14.00 uur: administratief gedeelte.
- 14.30 uur: voordracht door dhr. Thierry WARMOES over de alikruiken van de Belgische kust.
- 16.00 uur: fotograaf Willem JONCKHEERE toont u zijn mooiste onderwater-opnamen.
- 17.00 uur: einde en gezellig samenzijn.

Personen die ter plaatse een warm middagmaal wensen te gebruiken dienen contact op te nemen met De Ploate (tel. 059/80.52.97).

Het spreekt vanzelf dat familie en vrienden niet-leden ook van harte welkom zijn!

EXCURSIEKALENDER 1990.

Zaterdag 31 maart: westelijke havendam te Zeebrugge.

Afspraak: 09.00 uur aan het begin van de betreffende dam te Zeebrugge-Môle.

Leiding: nog nader te bepalen.

Maandag 9 t.e.m. woensdag 11 april: een driedaagse uitstap naar de Boulonnais-kust. We logeren in het biologisch station te Audresselles en mogen bovendien gebruik maken van de aanwezige labo-infrastructuur. Inlichtingen kunnen vanaf nu bekomen worden bij André ANNYS (tel. 059/70.61.50).

Zaterdag 26 mei: bezoek aan de schorren en slikken van Doel. Naderhand kan eventueel nog fossielen gezocht worden op de opgespoten terreinen te Kallo.

Afspraak: 09.00 uur aan het kerkje van Doel.

Leiding: Emmanuël DUMOULIN.

Juli of augustus: een verrassingsexcursie naar Noord-Frankrijk (tussen Bray-Dunes en Calais of eventueel zelfs verder).

Afspraak: nader te bepalen.

Leiding: Guido RAPPE en Emmanuël DUMOULIN.

Zaterdag 8 september: een voor velen minder gekend strand: Heist.

Afspraak: 08.30 uur aan de oostelijke dam te Heist.

Leiding: Cédric d'UDEKEM d'ACQZ.

Zaterdag 6 oktober: terug een uitstap naar Zeeuws-Vlaanderen.

Ditmaal brengen we een bezoek aan de golfbrekers te Nieuwe-sluis.

Afspraak en leiding: worden nog meegedeeld.

Zaterdag 10 november: op uitstap met een paardevisser aan het strand van Oostduinkerke.

Afspraak: 13.30 uur aan het visserijmuseum te Oostduinkerke.

Leiding: Rika GOETHAELS.

* * *

HOGERE PLANTEN LANGS DE ZEEKANT. VERSLAG VAN DE ONCONVENTIONELE EXCURSIE NAAR DE OOSTERSCHELDE OP 9 SEPTEMBER 1989.

G. RAPPE

Op 9 september laatstleden stonden wij, 6 man sterk, aan de (grootste) kerk van Kamperland tevergeefs te wachten op eventuele laatkomers. De tocht begon 's voormiddags met een kijkje aan de Oosterschelde, aan de noordkust van Noord-Beveland. Er woei een stevige zeebries en het getij was al niet erg gunstig. Bovendien is sinds de voltooiing van de stormvloedkering in de monding van de Oosterschelde het tijverschil daar ook drastisch verminderd. Om al deze redenen was er van het litoraal niet erg veel boven gekomen. Daarom werd de excursie omgebogen tot een dijkenwandeling met extra aandacht voor de plantengroei aan de lage zeezijde van de dijken. Dit kunstmatig milieu ontvangt een grote hoeveelheid energie van het mariene milieu. In de planten die we hier aantreffen kunnen we globaal drie categorieën onderscheiden: vloedmerk- en duinvoetplanten, schorreplanten en planten die kenmerkend zijn voor "storing". Daarnaast kunnen ook soorten aangetroffen worden die zo'n beetje overal gedijen, de zgn. "ubiquisten". Deze term staat wat deftiger dan het in dit verband dikwijls gehanteerde "onkruiden". Wegens zijnde een stokpaardje van de auteur genoot vooral de eerste groep, de vloedmerk- en duinvoetplanten, speciale aandacht.

De wandeling begon oost van de Westnol (km-hok 42.55.32) en verliep westwaarts. Op een stuk oude dijk vonden we twee vrucht dragende exemplaren van Zeekool *Crambe maritima*. Van andere zouttolerante planten noteerden wij hier Strandmelde *Atriplex littoralis*, Spiesmelde *Atriplex prostrata*, Zilte schijnspurrie *Spergularia salina*

Strandbiet *Beta vulgaris maritima*
(naar SLUITERS, 1975)

en Zeealsem *Artemisia maritima* (de lezer weze er zich van bewust dat de meeste hier geïllustreerde plantenlijsten niet volledig zijn). In een zandig hoekje net west van de nol preek een deels uitgebloeid exemplaar van Strandbiet *Beta vulgaris maritima*, de wilde stamvorm van onze voeder- en suikerbieten.

Merkwaardig toch hoe verschillende planten uit de zilte sfeer aan de wieg hebben gestaan van enkele onzer klassieke groenten. De grote verscheidenheid aan koolvariëteiten b.v. is afgeleid van de Wilde kool *Brassica oleracea*, een mediterraan-atlantische plant waarvoor we naar Cap Blanc Nez moeten reizen om ze te zien. Wilde selder *Apium graveolens* groeit in brakke krekken. Radijs telt wellicht ook een mariene vorm van Herik onder zijn voorouders. Hoewel bij ons onbekend, worden gebleekte scheuten van Zeekool in Engeland nog altijd gegeten. Veel van deze, en andere groenten-Adams en Eva's, kennen een natuurlijke verspreiding in het Middellandse Zeebekken, waar de wieg van onze beschaving heeft gestaan.

Aan het begin van de nieuwe dijk groeide een klein exemplaar van Kustmelde *Atriplex glabriuscula* en o.a. ook wat Krielparnassia *Sagina nodosa*. Verder op de dijk werden nog een klein bloeiend strandbietje en een rozet van deze soort gevonden, evenals veel Varkensgras *Polygonum aviculare*. Van het geslacht Duizendknoop *Polygonum* sp. komen namelijk twee zeldzame soorten in dit milieu voor, beide slechts gekend van één vondst in Nederland, zodat ook het, overigens in het gehele land algemene Varkensgras zich in wat aandacht mocht verheugen. Aan het eind van deze dijk was wel wat materiaal bijeen, o.a. 2 Zeepaddestoelen *Rhizostoma octopus* en wat Veterwier *Chorda filum*. Het meest opvallende aspect hier was echter het kokkelkerkhof *Cerastoderma edule*. We telden eens de inhoud van een 0,8 m² (de aantallen werden genoteerd als doubletten, ook al waren er heel wat losse kleppen bij): 1150 Kokkels, 35 Halfgeknotte strandschelpen *Spisula subtruncata*, 2,5 Nonnetjes *Macoma balthica* en 5 schildjes van de Strandkrab *Carcinus maenas*, o.a. 1 met Gekartelde zeepok *Balanus crenatus*. Tussen de stenen van de daar min of meer loodrecht opstaande dijk (km-hok 42.55.31) groeiden nog eens 5 exemplaren Kustmelde en evenveel onbepaalde Melden (Kust- of Spijmelde) en op het einde opnieuw een bloeiende Strandbiet. Op de terugweg is de vondst van Kruisdistel *Eryngium campestre*, het fluviatiele broertje van de beter gekende Blauwe zeedistel *Eryngium maritimum*, aan de landzijde van de dijk nog het vermelden waard. Twee keer vloog een Hooibeestje *Coenonympha pamphilus*, een kleine dagvlinder voorbij.

's Middags werd de lunch gebruikt in de Banjaard, waar wij in de vliegroude zaten van een *Atalanta Vanessa atalanta*, een grote zwart-rood-witte trekvlinder die ons elk jaar op-nieuw uit het zuiden bereikt.

Na de middag werd een stukje aanspoelsel bekeken op het Bevelandse Noordzeestrand bij de stormvloedkering. Het vloedmerk was grotendeels ondergewaaide. Klein en Groot zee gras *Zostera noltii* en *Z. marina*, Veterwier, 2 schilden van de Noordzeekrab *Cancer pagurus* en een onregelmatige schaar waarop het mosdiertje

Conopeum reticulum, een balkje met de zeepokken *Elminius modestus* en *Balanus balanoides* en een Driekantige kalkkokerworm *Pomatoceros cf. tri-queter*, 1 Amerikaanse zwaardschede *Ensis di-rectus* en 43 zieltogende Zeepaddestoelen wa-ren de enige organismen die hun weg vonden naar mijn notaboek. Van de steenstort aan de zeewaartse zijde van de stormvloedkering noteerden wij nog de (Japanse?) Oesters en de Slibanemoon *Anemone troglodytes*.

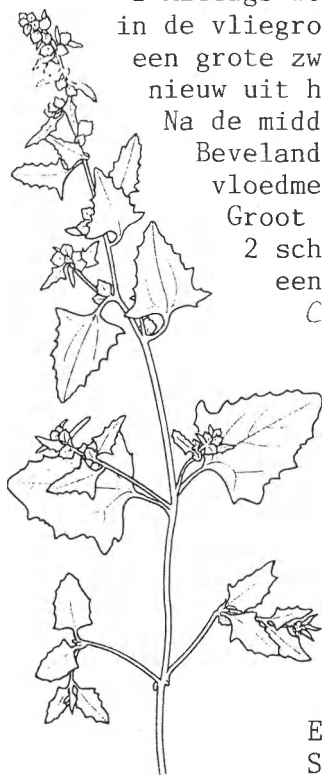
Hoger op de zeewering, tegen een vertikale wand van de kering aan, had zich een ijle ve-getatie gevestigd op een vochtige zandbodem.

Er groeiden 1 pol Helm *Ammophila arenaria*, 6 ex. Strandkamille *Matricaria maritima*, 3 ex. Spies-melde, 1 rozet van een kruiskruid, waarschi-jn-lijk Jacobskruiskruid *Senecio jacobaea*, 5 bloe-iende en 15 rozetten van de Brosse melkdistel

Sonchus asper en 1 rozet van de Krulzuring *Ru-*

mex crispus. Net onder het oppervlak van deze zandbodem bevond zich een groen streepje, wellicht Blauwwieren *Cyanophyceae*, die er als de kippen bij zijn dergelijke milieu's, kale vochtige zandbo-dems, te koloniseren.

Tenslotte reden we nog even tot het voormalig werkeiland Neeltje Jans. Daar bekeken we een dijkje aan de Noordzeekant, in een ge-bied dat op plattegronden en op luchtfoto's van de stormvloedkering aangeduid wordt als "Buitenhaven Neeltje Jans" (km-hok 42.44.44?). De verharding bestond uit met bitumen aaneengekitte keien. We no-teerden alleen de plantensoorten die op de dijkhelling zelf groei-den. Het was een bont gezelschap. Vloedmerk- en duinvoetsoorten:

Kustmelde

Atriplex glabriuscula
(naar LOEVE, 1983)

18 ex. Kustmelde, 3 vruchtdragende ex. Strandbiet, 1 vruchtdragend ex. Zeekool, Zeeraket *Cakile maritima*, Zeepostelein *Honckenya peploides*, Strandkamille, Spijesmelde; schorplanten: Strandzoutgras *Triglochin maritima*, Strandkweek *Elymus pycnanthus*, Zulte *Aster tripolium*; duinsoorten: Muurpeper *Sedum acre*, Duinriet *Calamagrostis epigeios*, Hondсроos *Rosa canina*, Kleverig kruiskruid *Senecio viscosus*, Smalle weegbree *Plantago lanceolata*, Akkermelkdistel *Sonchus arvensis*, Gewone hoornbloem *Cerastium fontanum* en verder nog een verzameling avonturiers en opportunisten: Grote weegbree *Plantago major*, Krulzuring, Hopklaver *Medicago lupulina*, Perzikkruid *Polygonum persicaria*, Muur *Stellaria* sp., Canadese fijnstraal *Eriogon canadensis*, Zwenkgras *Festuca* sp., Straatgras *Poa annua*, Melkdistel *Sonchus* sp. Akkerdistel *Cirsium arvense*, Klein kruiskruid *Senecio vulgaris*, Hartgespan *Leonurus* cf. *cardiaca*, Paardebloem *Taraxacum* sp., Klein hoefblad *Tussilago farfara*. (De gepresenteerde indeling is niet bindend: zo kan b.v. Spijesmelde ook tot de laatste groep gerekend worden). Van mariene organismen vonden wij hier nog eens de Amerikaanse zwaardschede, een schaar van de Fluwelen zwemkrab *Necora puber* en losse oesterkleppen *Crassostrea* sp. Op de stenen onderaan de dijk zaten oester, veel Gewone alikruik *Littorina littorea* en enkele toefjes Knotswier *Ascophyllum nodosum*.

Zeekool

Crambe maritima

(naar SLUITERS, 1975)

Met een laatste bezoek aan de Banjaard (bij gebrek aan alternatief met vriendelijker bediening) werd de excursie besloten.

Op de terugweg ging ondergetekende, met hetzelfde doel, nog even een kijkje nemen aan de zeedijk van Zoutelande op Walcheren (km-hok 48.21.43-44): behoorlijk wat Strandbiet, zowel bloeiende als grote en jonge rozetten, Zulte, Zeepostelein, Strandmelde, Varkensgras, Pijlkruidkers *Cardaria draba*, 3 vegetatieve exemplaren van Zeewinde *Calystegia soldanella* en veel Akkerwinde *Convolvulus arvensis*.

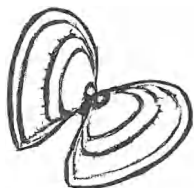
EEN ONGESTREEPTE FABULINA FABULA (GMELIN, 1791) EN VELE
EXEMPLAREN MET GEDEELTELIJK GESTREEPTE RECHTERKLEP TE
KOKSIJDE-OOSTDUINKERKE.

M.-TH. VANHAELEN

Voor de Rechtsgestreepte platschelp is 1989 ongetwijfeld een succesrijk jaar. Kort nadat ik de samenvatting van mijn vondsten tijdens de winter 1988-89 instuurde (zie VANHAELEN, 1989) werd ik weer verschillende malen geconfronteerd met anders-gestreepte exemplaren.

Tijdens de lentemaanden maart, april, mei waren er van de vijftien strandbezoeken zes positief voor wat waarnemingen van *Fabulina fabula* (zie tabel 1). Van de 166 verzamelde schelpjes waren er 8 waarvan de rechterklep ongeveer voor de helft gestreept is (zie plaat 1, type I). Tijdens de zomer werden de eerste talrijke strandingen van de soort genoteerd vanaf 31 juli 1989. Die dag was meteen een schot in de roos: tussen de 30 doubletjes die ik uit een totaal van 310 stuks isoleerde, bevond zich één volledig ongestreept exemplaar. Nadat ik de mantelbocht en de spierindrucksels zorgvuldig vergeleken had met deze van *Angulus tenuis*, was ik overtuigd: het was een ongestreepte *Fabulina fabula*! Mij is tot nog toe slechts één melding van een soortgelijke afwijking bekend. Ik vond ze in de kopijen, die Francis KERCKHOF mij eerder dit jaar toestuurde, van het Correspondentieblad van de Nederlandse Malacologische Vereniging. Hierin noteert VISKER (1962) één ongestreept exemplaar op een totaal van 1500 stuks, die hij op I-VIII-1962 op Ameland verzamelde.

In de hoop nog ongestreepte, linksgestreepte of dubbelgestreepte platschelpen te vinden trok ik er de volgende dagen terug op uit. Telkens spoelde de soort overvloedig aan, meer dan vijf dagen na elkaar. Het zwaartepunt van de aangespoelde platschelpen lag elke dag anders: van het Schipgat naar St.-André, dan naar Oostduinkerke centrum, Duinpark en Groenendijk. De schelpen waren in hoofdzaak wit van kleur, sommigen bevatten nog de vers-dode dieren. De blijkbaar erg zeldzame linksgestreepte of de dubbelgestreepte (zie ook VANWALLEGHEM, 1985) vond ik echter niet. Wel bevonden er zich

ongestreepte *Fabulina fabula*
strand Koksijde - Schipgat,
31 juli 1989

Rechterkleppen : partiëel gestreept.

Type I

Type II

Type III

Type IV

Type V

Type VI

Type VII

DATUM	VINDPLAATS	WINDRICHTING	n	n ₁	n ₂
25-III-89	Oostduinkerke	ZW	10	1	1
30-III-89	Koksijde	ZW	12	1	
15-IV-89	Oostduinkerke	ZW	35	4	
29-IV-89	Oostduinkerke	ZW	18	-	
13-V-89	Oostduinkerke	ZW	70	2	
20-V-89	Oostduinkerke	ZW	21	-	
31-VII-89	Koksijde-Schipgat	W	310	29	
1-VIII-89	Koksijde-Oostduinkerke	W	334	27	
	Schipgat-Groenendijk				
2-VIII-89	Oostduinkerke Duinpark	W	500	17	
4-VIII-89	Koksijde-Oostduinkerke	NW	180	10	
5-VIII-89	Koksijde-Oostduinkerke	NW	140	16	
	Schipgat-Groenendijk				
7-VIII-89	Koksijde-Oostduinkerke	ZW	70	8	
	Schipgat-Duinpark				
27-VIII-89	Oostduinkerke	NW	53	2	
7-X-89	Oostduinkerke	ZW	56	2	
8-X-89	Koksijde-Schipgat	NW	21	-	
			<u>1830</u>	<u>119</u>	

Tabel 1.

n= totaal aantal verzamelde exemplaren van Fabulina fabula.

n₁= aantal exemplaren met een gedeeltelijk gestreepte rechterklep.

n₂= exemplaren met onbestreepte rechter- en linkerklep.

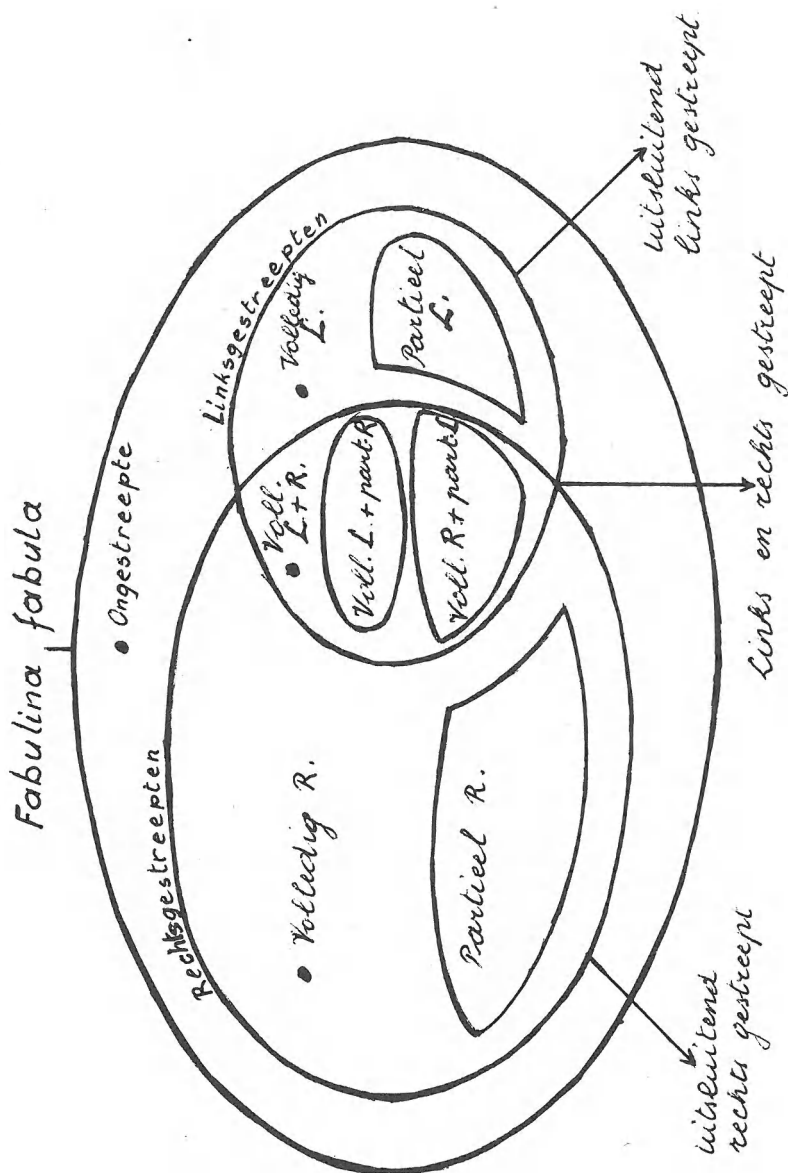

Fig. 1.

steeds grote aantallen met een gedeeltelijk gestreepte rechterklep tussen de verzamelde exemplaren (zie tabel 1).

Om nu enigszins een overzicht te verkrijgen van de afwijkingen, deelde ik ze op in zeven types (zie fig. 1). Op een totaal van 1830 verzamelde doubletjes noteerde ik 120 afwijkende exemplaren. 80 behoren tot type I, waarbij het gestreepte deel kan variëren: $1/3$, $1/2$, $2/3$, $3/4$, ... van de schelpoppervlakte. 12 exemplaren behoren tot type II, met een klein ongestreept veld vóór het kielte. Verder 22 schelpen van het type III, 4 met een combinatie van I en II. 2 specimen behoren tot type IV, met een klein gestreept veld rond de top. Van de types V, VI en VII trof ik respectievelijk slechts één exemplaar aan.

De mooiste vondst blijft echter het ongestreept doubletje (L: 19 mm, H: 12 mm) dat, op 31-VII-1989, natuurlijk minder opzienbarend, dezelfde strandingsplaats koos als de potvis op 12 februari dit jaar.

Alle mogelijke patronen van bestreping heb ik proberen te vatten in een diagram (fig. 1). In de verzameling zitten een paar mogelijke varianten waarvan het bestaansbewijs nog moet geleverd worden! Dit feit geeft misschien nieuwe moed en hoop aan verwoede zoekers?

Hoever streepjesmotieven een mens al niet kunnen leiden! Dan spreken we nog niet van vormafwijkingen of misgroeiingen die ook soms bij deze platschelpen voorkomen, en dan weten we nog niets over de oorzaken van al die bestrepingsafwijkingen.

In de quasi zekerheid dat het strandingsfenomeen van verse platschelpen, zoals tussen 31-VII en 8-VIII-1989 te Koksijde-Oostduinkerke, zich nog elders aan onze kust moet hebben voorgedaan tijdens de voorbije zomer, roep ik allen, die soortgelijke vondsten deden op, om hun bevindingen te melden, zo kunnen we een groter overzicht verkrijgen van de omvang van oppervlaktesculptuur-afwijkingen bij de Rechtsgestreepte platschelp.

Literatuur.

VANHAELEN, M.-Th., 1989. Recente vondsten van Fabulina fabula (GMELIN, 1791) met afwijkende bestreping.- De Strandvlo, 9(1): 32-33.

- VANWALLEGHEM, R., 1985. Enkele afwijkende exemplaren van de Rechtsgestreeppte plat-schelp Fabulina fabula (GMELIN, 1791).- De Strandvlo, 5(3): 69-71.
- VISKER, D.A., 1962. De rechtsgestreeptheid van Angulus fabula (GMELIN).- Corr. bl. Ned. Malacol. Ver., 101: 1049-1050.

Lindegaarde, 3
1830 Machelen

BRETAGNEREIS 1-7 APRIL 1989: MOLLUSKENVERSLAG II.

R. VAN OUTRYVE & E. DUMOULIN

Een eerste verslag van de schelpenwaarnemingen van het voorbije SWG-verblijf in Noord-Bretagne werd door GOETHAELS (1989) al gepubliceerd. Haar bijdrage behandelt in hoofdzaak de grotere en vaak meer algemene soorten uit de getijdenzone en dito soorten afkomstig van de locale visserij. In dit artikel gaan we o.a. dieper in op de kleine species, die, alhoewel soms rijkelijk vertegenwoordigd langs de Bretoense kusten, over het algemeen nog zeer stiefmoederlijk behandeld worden. Ook enkele zeldzamere soorten uit het getijdengebied en/of soorten met een meer sublitorale verspreiding komen hier aan bod.

Het materiaal is afkomstig uit schelpgruis dat op 3-IV-1989 door de tweede auteur verzameld werd op een klein strandje ter hoogte van Le Valet (tussen Pointe de Cesson en Pointe de Gourien) langs de westelijke oever van de Baie de Saint-Brieuc. 2750 gr ontzand schelpgruis werd met behulp van de stereomicroscoop door de eerste auteur uitgezocht, die tevens de eerste determinaties verrichtte. Naderhand werden de determinaties door beide auteurs samen nogmaals geverifieerd en werden nog een paar problematische exemplaren op naam gebracht. Het resultaat hiervan is de onderstaande soortenlijst. Deze lijst wil vooral aantonen dat het uitzoeken van een gruismonster heel wat bijkomende gegevens oplevert, die bij het gewoon visueel verzamelen van individuele exemplaren bijna nooit opgemerkt zullen worden.

In de tabel worden de aantallen per soort aangetroffen in het gruismonster opgegeven. Verder wordt ook het voorkomen in het litoraal en/of het sublitoraal weergegeven. Onder het litoraal verstaan we de getijdenzone zoals door COPPEJANS & VAN DER BEN (1980) omschreven. Het sublitoraal omvat het gedeelte van het continentaal plat (tot ca. -200 m) dat permanent overspoeld is.

Het kustgedeelte waar het gruis vandaan komt is opgebouwd uit steile, met landvegetatie begroeide, rotsformaties. In het supra- en het hoog mediolitoraal bevinden zich grote verspreide rotsblokken. De toegang tot de baai wordt gevormd door een klein zand-

strandje. Het is in de vloedlijn van dit strandje dat tevens het gruis verzameld werd. Het overige gedeelte van het mediolitoraal bestaat uit een uitgestrekte slibhoudende zandvlakte.

Op de steile rotswanden, waar het water nooit bij komt, werden vanzelfsprekend geen mariene mollusken waargenomen. Op de rotsblokken uit het supra- en hoog mediolitoraal waren op sommige plaatsen ruwe alikruiken *Littorina saxatilis* aanwezig. Vooraan op de zandvlakte troffen we hier en daar aanspoelselbankjes van licht materiaal aan. Deze bestonden vnl. uit plantenresten, kleine turfbrokkjes, landslakken en verse horentjes van het Wadslakje *Hydrobia ulvae*. Dit laatste slakje komt, zuidelijker in de baai, vrijwel zeker levend voor. Een nauw verwante soort, het Opgezwollen wadslakje *Hydrobia ventrosa*, kan vermoedelijk levend gevonden worden in de brakke gedeelten van de uitwateringskanaaltjes die uitmonden in de baai. Verder konden we vaststellen hoe de plaatselijke bevolking grote hoeveelheden kokkels *Cerastoderma edule* op de zandvlakte van het laag mediolitoraal verzamelde, wat een zeer rijke vindplaats van de soort doet vermoeden.

Naast *L. saxatilis*, *H. ulvae*, *H. ventrosa* en *C. edule* kunnen hoogstens nog enkele algemene soorten uit de lijst (b.v. *Loripes lacteus*, *Mysella bidentata*, *Spisula subtruncata*, *Abra alba*, ...) in de onmiddellijke omgeving van de plaats waar bemonsterd werd levend voorkomen. Voor het overgrote deel van de species uit de lijst is dit m.i. zo goed als uitgesloten gezien de aard van de aanwezige habitaten. Dit betekent dat het materiaal zich op een secundaire vindplaats bevindt. In dit verband kan verondersteld worden dat het strandje, waarschijnlijk op mechanische wijze, opgevoerd werd met zand en bijbehorend schelpgruis afkomstig van ergens vóór de kust. De aanwezigheid van tal van sublitorale species kan deze hypothese eventueel ondersteunen.

Opmerkelijk zijn de vondsten van *Boreotrophon truncatus*, die een noordelijke soort is (HOUART, 1981) en *Ividella excavata*, een uitgesproken zuidelijke species (FRETTER, GRAHAM & ANDREWS, 1986). Het is dan ook niet uitgesloten dat er in het materiaal bijmenging is van fossiele elementen uit b.v. het Pliocéen?, Pleistoceen of het Holoceen (over het voorkomen van afzettingen uit deze periodes zie POMEROL, 1973 en DURAND & LARDEUX, 1985). De uitgezochte schelpen hadden bovendien niet het uiterlijk van verse exemplaren, maar waren meestal meer of minder duidelijk verweerd. Dit kan het gevolg zijn van het heen en weer rollen in de brandingszone, maar

S P E C I E S	A A N T A L			V O O R K O M E N		
	G	B1	B2	Li	S1	A1
<u>GASTROPODA</u>						
Emarginula rosea BELL, 1824	T				X	
Puncturella noachina (LINNAEUS, 1771)	2				X	
Patella vulgata LINNAEUS, 1758	2			X		
Acmaea virginea (MUELLER, 1776)	T			X	X	
Gibbula magus (LINNAEUS, 1758)	T			X	X	
Gibbula cineraria (LINNAEUS, 1758)	T			X	X	
Gibbula tumida (MONTAGU, 1803)	7				X	
Gibbula umbilicalis (DA COSTA, 1778)	8			X	X	
Gibbula pennanti (PHILIPPI, 1836)	2			X	X	
Cantharidus exasperatus (PENNANT, 1777)	T			X	X	
Cantharidus striatus (LINNAEUS, 1758)	T			X	X	
Cantharidus montagui (W. WOOD, 1828)	12				X	
Calliostoma zizyphinum (LINNAEUS, 1758)	10			X	X	
Tricolia pullus (LINNAEUS, 1758)	T			X	X	
Lacuna vincta (MONTAGU, 1803)	10			X	X	
Lacuna pallidula (DA COSTA, 1778)	10			X	X	
Littorina obtusata (LINNAEUS, 1758)	10			X	(X)	
Littorina saxatilis (OLIVI, 1792)	T			X		
Littorina nigrolineata GRAY, 1839	1			X		
Hydrobia ulvae (PENNANT, 1777)	T			X		
Hydrobia cf. ventrosa (MONTAGU, 1803)	2			B		
Cingula cingillus (MONTAGU, 1803)	4			X	X	
Cingula semistriata (MONTAGU, 1808)	T			X	X	
Onoba semicostata (MONTAGU, 1803)	T			X	X	
Alvania crassa (KANMACHER, 1798)	T			(X)	X	
Alvania cancellata (DA COSTA, 1778)	2			(X)	X	
Alvania lactea (MICHAUD, 1830)	T			X	X	
Alvania carinata (DA COSTA, 1778)	T			(X)	X	
Rissoa parva (DA COSTA, 1779)	T			X	X	
Rissoa parva var. interrupta (J. ADAMS, 1798)	T			X	X	
Rissoa inconspicua ALDER, 1844	2			X	X	
Rissoa guerinii RECLUZ, 1843	T			X	X	
Rissoa lilacina RECLUZ, 1843	T			X	X	
Rissoa membranacea (J. ADAMS, 1800)	T			X	X	
Barleeia unifasciata (MONTAGU, 1803)	12			X	X	
Skeneopsis planorbis (FABRICIUS, 1780)	1			X	X	
Tornus subcarinatus (MONTAGU, 1803)	T			X	X	

S P E C I E S	A A N T A L			V O O R K O M E N		
	G	B1	B2	Li	Sl	Al
Caecum glabrum (MONTAGU, 1803)	1				X	
Bittium reticulatum (DA COSTA, 1778)	T			X	X	
Cerithiopsis tubercularis (MONTAGU, 1803)	4			X	X	
Eulima sp.	1				X	
Calyptraea chinensis (LINNAEUS, 1758)	6			X	X	
Boreotrophon truncatus (STROEM, 1768)	1			X	X	X
Nucella lapillus (LINNAEUS, 1758)	6			X	(X)	
Ocenebra erinacea (LINNAEUS, 1758)	T			X	X	
Buccinum undatum LINNAEUS, 1758	5				X	
Chauvetia brunnea (DONOVAN, 1804)	9			X	X	
Nassarius pygmaeus/incrassatus	T			-X	XX	
Nassarius reticulatus (LINNAEUS, 1758)	3			X	X	
Bellaspira septangularis (MONTAGU, 1803)	1				X	
Bellaspira rufa (MONTAGU, 1803)	3			X	X	
Bela nebula (MONTAGU, 1803)	2				X	
Cytharella coarctata (FORBES, 1840)	4			X	X	
Raphitoma leufroyi (MICHAUD, 1828)	1			X	X	
Raphitoma purpurea (MONTAGU, 1803)	1			(X)	X	
Retusa obtusa (MONTAGU, 1803)	7			X	X	
Retusa umbilicata (MONTAGU, 1803)	1			?	X	
Chrysallida obtusa (BROWN, 1827)	2			X	X	
Chrysallida decussata (MONTAGU, 1803)	1				X	
Ividella excavata (PHILIPPI, 1836)	1			?	?	X
Partulida spiralis (MONTAGU, 1803)	16			X	X	
Evalea divisa (J. ADAMS, 1797)	1				X	
Liostomia cf. clavula (LOVEN, 1846)	1				X	
Brachystomia rissoides/eulimoides	18			XX	XX	
Odostomia plicata (MONTAGU, 1803)	6			X	X	
Odostomia unidentata (MONTAGU, 1803)	9			X	X	
Eulimella sp.	1				X	
Turbonilla lactea (LINNAEUS, 1758)	20			X	X	
Turbonilla sp.	1			?	?	
<u>SCAPHOPODA</u>						
Dentalium vulgare (DA COSTA, 1778)	3				X	
Dentalium sp.	2				X	

S P E C I E S	A A N T A L			V O O R K O M E N		
	G	B1	B2	Li	Sl	Al
<u>BIVALVIA</u>						
Nucula turgida/nucleus		T			X	
Striarca lactea (LINNAEUS, 1758)		T			X	
Glycymeris glycymeris (LINNAEUS, 1758)		10			X	
Chlamys varia (LINNAEUS, 1758)		8		X	X	
Anomia ephippium LINNAEUS, 1758		4		X	X	
Pododesmus sp.		3		X	X	
Limatula sp.		1			X	
Ostrea edulis LINNAEUS, 1758		1		X	X	
Loripes lacteus (LINNAEUS, 1758)		7		X	X	
Lucinoma borealis (LINNAEUS, 1767)		5		X	X	
Lasaea rubra (MONTAGU, 1803)		7		X	X	
Neolepton sulcatulum (JEFFREYS, 1863)		1		X	X	
Mysella bidentata (MONTAGU, 1803)		1		X	X	
Goodallia triangularis (MONTAGU, 1803)		T			X	
Cerastoderma edule (LINNAEUS, 1758)			5	X	X	
Parvicardium exiguum (GMELIN, 1791)		T		X	X	
Parvicardium scabrum (PHILIPPI, 1844)		T			X	
Parvicardium sp.		9		?	?	
Plagiocardium papillosum (POLI, 1795)		1			X	
Spisula subtruncata (DA COSTA, 1778)		6		X	X	
Abra alba (W. WOOD, 1802)		2		X	X	
Circomphallus casina/Venus verrucosa		5		(X)X	XX	
Timoclea ovata (PENNANT, 1777)		16			X	
Hiatella arctica (LINNAEUS, 1767)		2		X	X	

Legende.

G = gastropode

B1= bivalve, losse klep

B2= bivalve, doublet

Li= litoraal

Sl= sublitoraal

Al= allochtoon

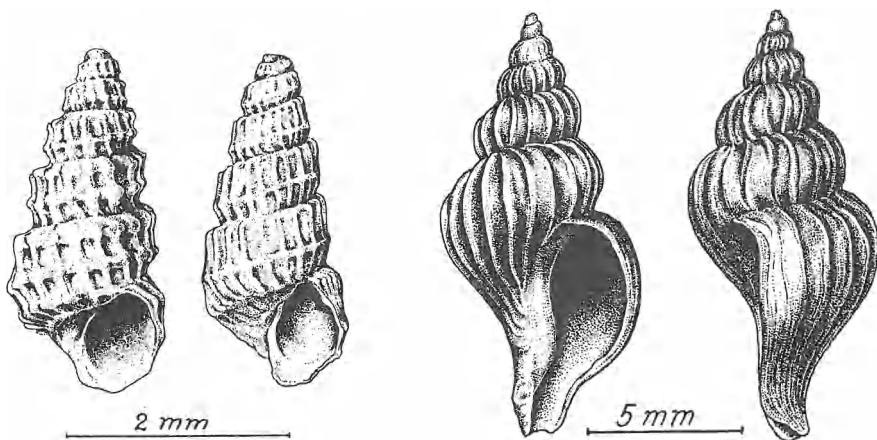
T = talrijk, >20 exemplaren

B = brakwatersoort

(X)= sporadisch in de betreffende zone voorkomend

het kan eveneens een aanwijzing zijn dat het oude, in de huidige sublitorale zone al eens geremaneerde, specimen betreft.

De nomenclatuur van de hierboven opgesomde soorten is in hoofdzaak gebaseerd op BACKELJAU (1986). Daar waar nodig werd beroep gedaan op FRETTER & GRAHAM (1977, 1978, 1985) en FRETTER, GRAHAM & ANDREWS (1986).

Ividella excavata

(naar FRETTER, GRAHAM & ANDREWS, 1986)

Boreotrophon truncatus

(naar FRETTER & GRAHAM, 1985)

Literatuur.

- BACKELJAU, Th., 1986. Lijst van de recente mariene mollusken van België.- Studiedocumenten k. Belg. Inst. Natuurwet., 29: 1-106.
- COPPEJANS, E. & D. VAN DER BEN, 1980. Zeewierengids voor de Belgische en Noord-franse kust.- Uitgave Belgische Jeugdbond voor Natuurstudie, 1-156.
- DURAND, S. & H. LARDEUX, 1985. Guides Géologiques Régionales. Bretagne.- Masson, Paris. 1-209.
- FRETTER, V. & A. GRAHAM, 1977. The Prosobranch Molluscs of Britain and Denmark: Part 2 - Trochacea.- J. moll. Stud., suppl. 3: 39-100.

- FRETTER, V. & A. GRAHAM, 1978. The Prosobranch Molluscs of Britain and Denmark: Part 6 - Marine Rissoacea.- J. moll. Stud., suppl. 6: 153-241.
- FRETTER, V. & A. GRAHAM, 1985. The Prosobranch Molluscs of Britain and Denmark: Part 8 - Neogastropoda.- J. moll. Stud., suppl. 15: 435-556.
- FRETTER, V., A. GRAHAM & E. ANDREWS, 1986. The Prosobranch Molluscs of Britain and Denmark: Part 9 - Pyramidellacea.- J. moll. Stud., suppl. 16: 557-649.
- GOETHAELS, R., 1989. Bretagnereis 1-7 april 1989: molluskenverslag.- De Strandvlo, 9(2): 40-44.
- HOUART, R., 1981. Révision des Trophoninae d'Europe (Gastropoda: Muricidae).- Inf. Soc. belg. malacol., 9(1-2): 1-70, pl. I-VI.
- POMEROL, Ch., 1973. Stratigraphie et Paléogéographie. Ere Cénozoïque (Tertiaire et Quaternaire).- Doin, Paris. 1-269.

Amsterdamstraat, 58
8400 Oostende

H. Consciencestraat, 67
8390 Knokke-Heist

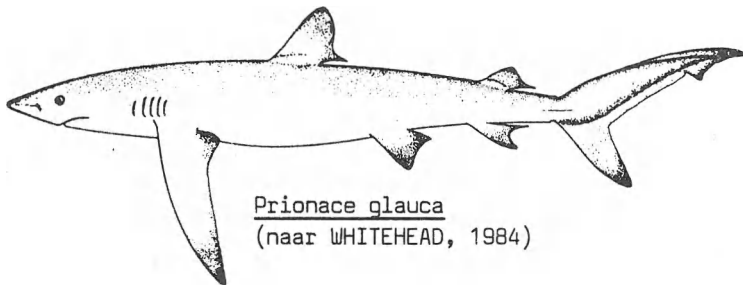
DE BLAUWE HAAI PRIONACE GLAUCA (LINNAEUS, 1758), EEN NIEUWE VISSOORT IN DE BELGISCHE WATEREN.

G. RAPPE

Op 8 december 1988 vingen de heren F. RONCETTI en R. VANEEGHEM een grote haai in een warrelnet vóór Bredene. Het bleek te gaan om de Blauwe haai *Prionace glauca*, een soort die niet vermeld wordt bij RAPPE & ENEMAN (1986). Het was een vrouwelijk dier, ongeveer 2,30 m lang, voor een gewicht van 60-70 kg. Het dier werd door bemiddeling van veearts J. VAN GOMPEL ter beschikking gesteld van het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen (Brussel).

Minder dan een maand later, op 2 januari 1989 zag iemand van het Militair Hospitaal te Bredene aan de vloedlijn naast de golfbreker ter hoogte van het hospitaal (de vijfde golfbreker vanaf het oosterstaketsel) een grote vis liggen. Dit kwam natuurfotograaf R. FRANÇOIS ter ore, die met enkele vrienden ter plaatse een kijkje ging nemen. Het gerucht dat het hier opnieuw de Blauwe haai betrof, kon achteraf gelukkig bevestigd worden aan de hand van foto's die R. FRANÇOIS van de haai gemaakt had. De bestemming van het dier zelf is ons onbekend. De foto's tonen een vrouwelijk exemplaar met een lengte van ongeveer 1,50 m. Het dier geeft een verse indruk. R. FRANÇOIS (in litt.) vermeldt nog dat de buikzijde bloedend geschaafd was. Dit gebeurt bij dode haaiachtigen erg gemakkelijk en betekent inderdaad niet meer dan plaatselijke schaving van de huid.

Deze gegevens betreffen de eerste bevestigde waarnemingen van de soort voor ons land.

Prionace glauca
(naar WHITEHEAD, 1984)

De Blauwe haai is een erg slanke haai. De rug is blauw (bij de dieren blauwgrijs), de buik wit. De snuit is lang en scherp. Een spiraculum ontbreekt. De borstvinnen zijn erg lang, smal en licht gebogen. De eerste dorsaalvin is ongeveer ter hoogte van het midden tussen borst- en buikvinnen ingeplant. De lange staart bevat een duidelijk grotere dorsale lob.

Deze cosmopolitische soort van de open oceaan komt slechts zelden in ondiep water. Ze leeft van pelagische vissoorten als Makreel, Horsmakreel, Haring, ... en pijlinktvis. In de zomer volgt ze de warmere zeestromingen noordwaarts en is dan een zeldzame verschijning bij de westelijke toegang tot Het Kanaal. De soort vormt in Cornwall het lucratieve onderwerp van een specifieke hengel(sport)visserij. Enkele duizenden dieren zijn daar jaarlijks het slachtoffer van (WHEELER, 1978). In bepaalde jaren trekt de soort langs de westrand van de Britse Eilanden noordwaarts en kan zo de Shetlands en Noorwegen bereiken (PETHON, 1970). Langs die weg kunnen ook enkele dieren in de noordelijke Noordzee terechtkomen. DAVIS (1983) kan echter slechts twee waarnemingen vermelden voor de kust van Northumberland (1881, 1967). In de zuidelijke Noordzee is de Blauwe haai uiterst zeldzaam. Op 3 december 1927 werd door Nederlandse kustvisseren een vrouwtje gevangen bij het voormalig lichtschip "Haaks" (REDEKE, 1941). Op 20 december 1972 spoelde op Terschelling een vers, dood mannetje aan (BOESEMANN, 1975). Aan deze waarnemingen kunnen nu twee Belgische gegevens toegevoegd worden.

Met dank aan Eddy ENEMAN, Roland FRANÇOIS en Dirk VANHOECKE.

Summary.

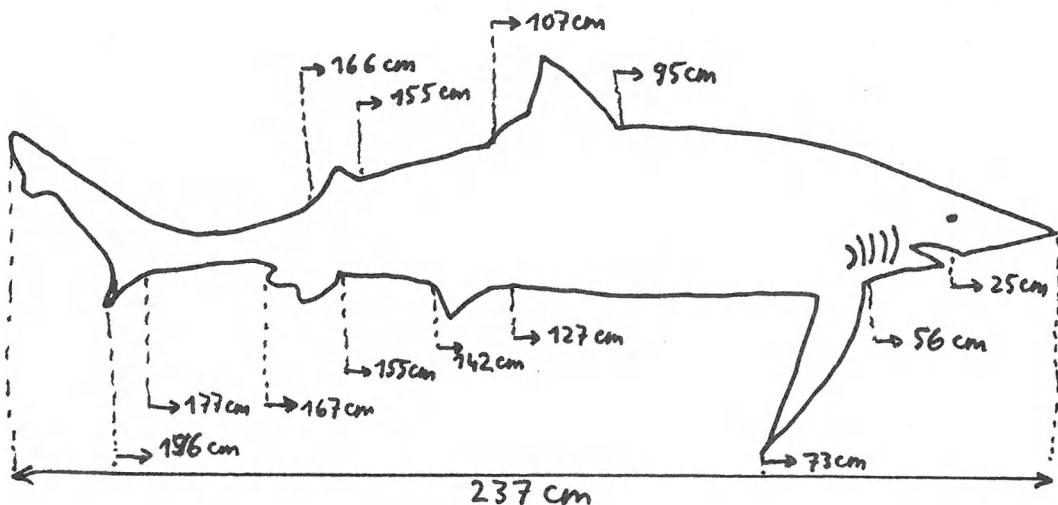
On 8 December 1988 a female Blue Shark *Prionace glauca* (LINNAEUS, 1758) was caught in a drift net near the coast at Bredene. On 2 Januari 1989 a second freshly dead specimen washed ashore at approximately the same place. These are the first records of the species in Belgian waters.

Literatuur.

- BOESEMANN, M., 1975. Enige faunistische en nomenclatorische notities betreffende vissen uit Nederland en de nabije Noordzee.- Zool. Bijdr. Leiden, 17: 44-47.
- DAVIS, P., 1983. Fishes. In: The Marine Fauna of the Cullercoats, 11: 1-231.
- PETHON, P., 1970. Occurrence of the Great Blue Shark Prionace glauca in Norwegian waters.- Rhizocrinus, 1/3: 1-6.
- RAPPÉ, G. & E. ENEMAN, 1986. Zeevissen van de Belgische kust.- De Strandvlo 5(extra nummer): I-III, 1-48.
- REDEKE, H.C., 1941. Pisces (Cyclostomi-Euichthyes). In: Fauna van Nederland, 10: 1-331.
- WHEELER, A., 1978. Key to the Fishes of Northern Europe.- Frederick Warne, London. 380 p.

NASCHRIFT.

Van J. VAN GOMPEL ontving ik nog een nota met een schets van het exemplaar van 8 december 1988 waarop een aantal biometrische gegevens aangeduid staan. Deze schets vindt u hieronder. Alle maten werden genomen vanaf de punt van de snuit.

Kapelstraat, 3
9890 Ursel

ENKELE WAARNEMINGEN TIJDENS EEN VACANTIEREIS TE QUIBERON EN CAMARET (BRETAGNE).

Y. VERHAEGHE

Van 14 tot 20 juni 1988 verbleef ik een week in Kerhostin op het schiereiland Quiberon. In Kerhostin is de afstand tussen de Côte Sauvage in het westen en de Baie de Quiberon in het oosten slechts 1 km. De Côte Sauvage is een woeste grillige kust aan de Atlantische Oceaan terwijl de baai beschut en veel rustiger is. Vooraan op het grondgebied van Kerhostin ligt een grote slikplaat, verderop inhammen met slik en kiezel van aangelegde strandjes.

In deze periode zijn de ebtiden niet erg laag en werd ik genoodzaakt te zoeken naar algemeen in het bovenste gedeelte van de getijdenzone voorkomende mollusken.

In de rotsspleten van de baai was de Kleine alikruik *Melarhaphe neritoides* in overvloed te vinden. Iets lager op de rotsen krioelde het van de Gibbula-soort *Monodonta lineata* en de Gewone alikruik *Littorina littorea*. In de vloedlijn vond ik een mooie mossel *Modiolus adriaticus ovale*. Deze ondersoort verschilt van de gewone *Modiolus adriaticus* door zijn donker, bijna zwarte periostracum met paarse banden en zijn lengte. Bij laag tij verzamelde ik, naast de overbekende *Littorina*-soorten enkele Geknobbelde tolhorens *Gibbula magus*. Wat opviel was dat de op de rotsplateau's aanwezige exemplaren op hun rug lagen, het sluitplaatje diep ingetrokken tegen de zon, terwijl deze uit de slik- en kiezelpoeltjes en uit de vloedlijn in min of meerdere mate actief waren. Tijdens het verzamelen vond ik één exemplaar met een nauwe, bijna gesloten navel; terwijl *Gibbula magus* normaal toch een brede diepe navel heeft. Ik heb toen zowat al de Geknobbelde tolhorens van op en rond deze rotsformaties bekeken en kwam tot de vaststelling dat menig exemplaar qua vorm enigszins afwijkend was van de doorsnee specimen. In 1983 had ik er op dezelfde plaats ook gevonden, maar allen waren strandvondsten en erg geërodeerd zodat ik er toen geen verdere aandacht aan besteedde.

Tijdens het determineren van deze exemplaren vond ik bij R. VOSKUIL (1988) de betreffende schelp gedetermineerd als *Gibbula albida*. Omdat *Gibbula albida* een mediterrane soort is, de radiale ribben niet hetzelfde geaccentueerd zijn en omdat deze schelp doorgaans hoger is, nam ik geen genoegen met VOSKUILS determinatie. Aan de hand van Ph. DAUTZENBERG & P. FISCHER (1925) kon ik

de schelpen uiteindelijk bepalen als *Gibbula magus* var. *producta*. Ph. DAUTZENBERG & P. FISCHER (1925) beschrijven de schelp als een hoge vorm met een zeer smalle tot bijna gesloten navel. De laatstgenoemde determinatie lijkt m.i. het meest aan te sluiten bij de betreffende exemplaren.

Op dezelfde rotsformatie, aan de zijkant van een grote platte rotsblok, hing nog een 3 cm grote Bonte mantel *Chlamys varia* op zo'n 1,5 m boven de begane grond.

De volgende dag trok ik naar de slikplaat recht tegenover het plaatselijke fort. Aan de vloedlijn ligt er niets anders dan kiezel, een eind hogerop liggen her en der kleine rotsen en daarachter een groot slikgebied. Het water was zo'n vier meter van de vloedlijn verwijderd en ik graaide met mijn handen in de kiezelbodem. Een kwartier later had ik vijf Getraliede tapijtschelpen *Tapes decussatus* verzameld. Onder de stenen zaten Strandkrabben *Carcinus maenas* en jonge palingen (n.v.d.r.: waren het geen Botervissen en/of Meunen?). Buiten de Littorina-soorten op Zeeëik *Fucus* sp. vond ik verder niets. Ook op de slikplaat viel er niets te rapen. De lokale bevolking die hier komt verzamelen had ook geen grote buit: in hun manden lagen amper wat Kokkels *Cerastoderma edule*. Bij twee personen lag er echter een Otterschelp *Lutraria lutraria* in de mand. Weer anderen hadden enkele (3 à 4 stuks) Getraliede tapijtschelpen kunnen verschalken. Dit alles na een hele tijd zoeken. Van de overige, in 1983 gevonden Venerupis-soorten, dit keer geen spoor; al moet ik er wel bij vermelden dat het laag tij in '83 wel bijzonder laag was.

Na mijn verblijf in Quiberon vertrokken we naar Camaret, een havenstadje gelegen in het noordwesten van Bretagne, onder Brest. Toen we aankwamen reed ik meteen naar de haven. We waren juist op tijd want in een loods (de vroegere vismijn werd afgebroken) werden de transportbanden afgespoten en opslagplaats gekuist. De afval werd in isomo-bakken geschept. Hopen Kamschelpen *Glycymeris glycymeris*, Artemisschelpen *Dosinia exoleta* en Stevige strandschelpen *Spisula solida* werden opgeschept. Tussen deze soorten lagen er enkele Hartegels *Echinocardium cordatum*, enige krabben van de soort *Atelecyclus rotundatus* en wat Helmkrabben *Corystes cassivelanus*. De bakken werden in een karretje geladen, naar de kade gereden en in een verderop gelegen baaitje gekipt. Daar lag één grote berg schelpen tegen de kade. Op het eerste zicht waren het al-

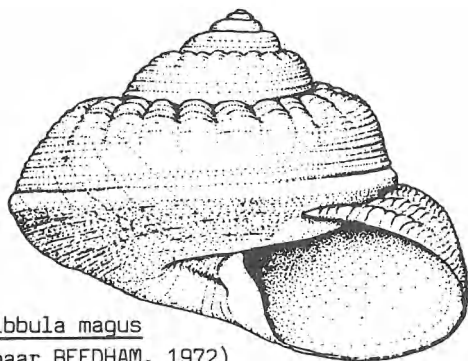
lemaal Kamschelpen in alle maten en kleuren maar ook Artemisschelpen, Stevige strandschelpen, Otterschelpen en de Geribde plat-schelp *Arcopagia crassa* lagen er massaal. Rond de berg zat menige Strandkrab op de loer naar lekkers. Een hele namiddag verzamelen leverde o.a. een 7 cm grote Kamschelp, diverse kleurvormen van de Artemisschelp, 7 cm kleine Otterschelpen en een mooie Geribde plat-schelp op. Tien exemplaren van het venusschelpje *Clausinella fasciata* verdwenen ook richting België.

Door het gure weer werd mijn vrouw wrevelig en moest de reis hier onderbroken worden. Jammer, want Camaret zal mij zeker nog terugzien.

Literatuur.

DAUTZENBERG, Ph. & P. FISCHER, 1925. Les Mollusques marins de Finistère et en particulier de la région de Roscoff.- Travaux Station Biologique de Roscoff, fasc. 3: 1-180.

VOSKUIL, R., 1988. Enige leuke vondsten uit Bretagne.- Vita marina, veldwerk: 151-154.

Gibbula magus
(naar BEEDHAM, 1972)

Oostendestraat, 185
8100 Torhout

BOEKBESPREKING.

ANONYMUS, 1989. Zeeboek.- KNNV-veldgids no. 2. Jeugdbondsuitgeverij JBU in samenwerking met Stichting Uitgeverij KNNV Utrecht. 238 blz. - c. 300 BEF.

Dit is de tweede editie van "Het Zeeboek", een uitgave van de JBU in 1984 die spoedig uitverkocht was. Het belangrijkste verschil met de eerste uitgave betreft de layout. De eerste uitgave was een typisch jeugdbondsproduct: snel in elkaar geflanst, met het onvermijdelijke aantal zet- en inhoudelijke fouten, en goedkoop uitgegeven. Deze editie oogt veel fraaier, professioneel gezet, gedrukt op wit papier, met een waterbestendige kaft. Het concept, een aantal sleutels binnen één band voor het bepalen van de soort binnen enkele mariene groepen, wordt ook meer ingekleed. Er zijn inleidende stukjes voorzien over het gebruik van het zeeboek, wat te doen bij twijfelgevallen, getijbewegingen en getijzones, naamgeving en systematiek en een systematisch overzicht. Op de binnenkaften is een zoektabel afgedrukt. Ter uitleiding wordt nog een evenwichtige literatuurlijst aangeboden voor hen die willen verder gaan, voorts enkele modelformulieren van het CS (ons NHA) en voor registratie van zeezoogdieren, verenigingen en adressen. Ook een index van de opgenomen soorten ontbreekt niet. De eigenlijke inhoud bevat tabellen voor wieren, zeegrassen, sponsen, kwalen, kleine kwalachtigen, zeeanemonen, wormen, keverslakken, schelpen, zeenaaktslakken, inktvissen, zeepokken, garnalen, krabben en kreeften, zeespinnen, stekelhuidigen, zakpijpen, vissen, eikapsels van haaien en roggen en zeezoogdieren. Dit betekent een uitbreiding van vier tabellen t.o.v. de vorige uitgave, terwijl de vroegere zeerupsentabel omgevormd (omgewormd) werd tot een wormentabel.

Persoonlijk vind ik het idee van een zeeboek prachtig. De realisatie van dit idee laat echter, ook bij deze tweede editie, hier en daar te wensen over. De kwaliteit van de verschillende tabellen, die door verschillende auteurs zijn samengesteld, is erg uiteenlopend: de ene streeft naar quasi volledigheid, de andere laat

de gebruiker slechts kennismaken met het topje van de ijsberg. Bij de kwalen wordt wel de Lichtende kwal (onder de naam *Noctiluca perla*!) vermeld, bij de zeeanemonen niet de Sierlijke anemoon *Sargatia elegans*. De wormentabel mag van mij afgevoerd worden. Er zijn meer algemene spiraalkokerwormen en dieseltreinwormen dan de ene die hier gepresenteerd wordt. De mesheften en zwaardscheden worden tot op de forma's onderscheiden, m.i. iets te veel van het goede. Persoonlijk had ik wel graag eendemossels gedetermineerd met het zeeboek: ze zijn niet te klein en redelijk goed te bepalen. Zo kan ik nog een tijdje doorgaan, maar veel van mijn bedenkingen getuigen van een eigen smaak en de Romeinen wisten al dat je daar niet kunt over discussiëren. Anders is het gesteld met de zetfouten. Daar kan de Romeinse cultuur ons geen houvast bieden: de kunst van het zetten was nog niet uitgevonden. Ik citeer, alleen al bij de wetenschappelijke namen, voor de vuist weg *Cystosceira* (32), *Polisiphonia* (34), tweemaal *Boroë* (64), *Hommarus* (157), *Tarcus meanas* (158), *Pinotheres* en *Ericher* (160), ...

Voor absolute beginners en voor onderwijsdoeleinden heeft het zeeboek ontegensprekelijk veel te bieden. De anderen zou ik toch willen verwijzen naar de vele titels uit de literatuurlijst.

Guido RAPPE

N.v.d.r.: het Zeeboek zal te koop zijn op de komende algemene jaarvergadering.

JEUGDHERBERG "DE PLOATE"

LANGESTRAAT, 82

8400 OOSTENDE

TEL. 059/70.54.84

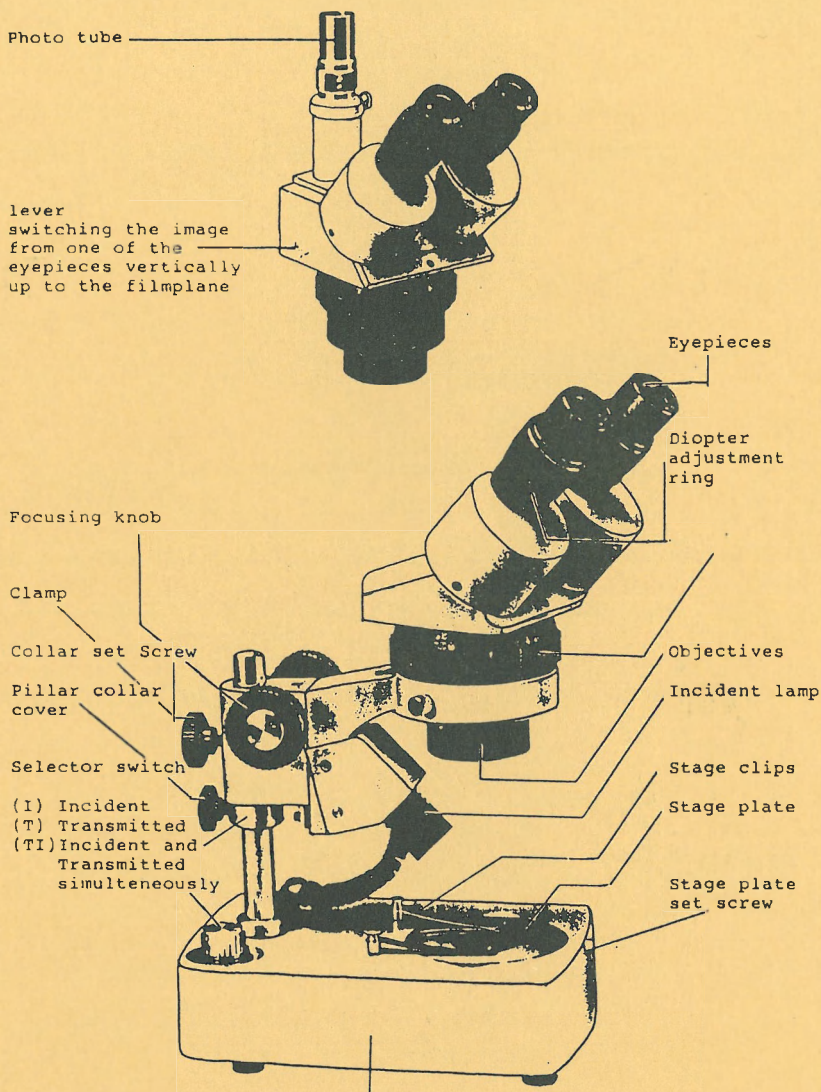
NATUUREDUCATIEF MAATWERK voor individuele leden, gezinnen, groepen en scholen (volgens leeftijdsgroep, budget en aangevraagd thema).

VOLLEDIG UITGEWERKTE dag-, halvedag uitstappen en meerdaagse verblijven. Geleide strandwandelingen.

INRICHTEN van studiedagen, kadervorming, congressen, seminaries en vergaderingen.

"ALLES INBEGREPEN"-PROGRAMMAS: volpension accomodatie, uitstappen, opdrachten, teksten, werkbladen, didactisch en educatief materiaal, documentatie en een degelijke begeleiding door onze gidsen.

GROENE WINKEL, NATUUR-INFOCENTRUM en VOGELASIEL.

EUROMEX MICROSCOPEN EN STEREOMICROSCOPEN

- Vraag vrijblijvend onze kleurenkatalogus, enorme keuze, lage prijzen !! zeer goede kwaliteit !!

Firma De Putter
 St. Jacobstraat 32
 8000 BRUGGE
 050/33.47.88

DONDERDAG GESLOTEN

Boekhandel

Librairie

UNIVERS SOUS-MARIN

(JEAN CREMER)

KONINKLIJKE BAAN 90

B 8460 KOKSIJDE

☎ 058/51.28.21

Boekhandel, gespecialiseerd in een brede waaier van onderwerpen met betrekking tot de waterwereld.

Zeer ruime keuze aan boeken over aquariologie en malacologie.

De winkel is alle dagen open behalve op dinsdag.

Een boekenlijst is op aanvraag te bekomen.

Aankoop per briefbestelling is mogelijk.

Doorlopende tentoonstelling van schelpen en koralen.